

Zintuigenverhalen

Rita Gerkema-Nijhof, Communicatiedeskundige en orthopedagoog

Nina Wolters-Leermakers, Senior-onderzoeker

Voorlezen...

Wie kent het niet van vroeger?

Voorgelezen worden op de bank, of bij het slapen gaan...

En bij personen met CMB?

....soms anders

Complexe communicatieproblematiek
(bijv. bij meervoudige beperkingen)

- Gewoon boek sluit niet aan **qua inhoud** (illustraties, taal, beleving)
- Moeite om de **aandacht** te richten
- Andere **communicatievormen**

Meer/andere prikkels nodig om betrokken te raken
en te blijven!

Inhoud workshop

1. Wat zijn Zintuigenverhalen?
2. Voorlezen van een Zintuigenverhaal
3. Effectstudie
4. Toepassing in de praktijk

Wat zijn Zintuigenverhalen?

Een manier van voorlezen waarbij diverse zintuigen worden aangesproken met een herkenbare volgorde, met gebruik van diverse communicatievormen voor personen die iets anders nodig hebben dan gewone voorleesboeken, maar meer nodig hebben dan de 'beleving'.

https://www.youtube.com/watch?v=v8WsJe_NFSQ&list=PL3sUyymNSI3Kdd4LGtG0l-k01LMGzE9S&index=8

Opdracht

Bekijk de box & het verhaal en oefen in tweetallen:

1. Hoe is het om het verhaal voor te lezen?
2. Waar moet je als voorlezer op letten?
3. Wat zou de meerwaarde van een zintuigenverhaal kunnen zijn?
4. Wat zou een aandachtspunt/risico kunnen zijn?

Ontstaan van Zintuigenverhalen (1)

Aanleiding:

Gezocht:

- Communicatie-activiteit waarin plezier voorop kan staan.
- Makkelijk inzetbaar door diverse personen rondom de persoon.
- Op maat te maken
- Bruikbaar om behandeldoelen mee te bereiken
- Eventueel ook in groepjes bruikbaar
- Niet te veel voorbereiding nodig...

Ontstaan van Zintuigenverhalen (2)

Gevonden:

- Multi sensory storytelling (MSST) – ontwikkeld voor ernstig meervoudig beperkte kinderen – al veel **onderzoek** op gedaan met positieve resultaten (Penne et al., 2012; Ten Brug et al., 2012; Multiplus, 2008; Pamis, 2002).
- Engeland (Chris Fuller) -> Bagbooks (gestandaardiseerde verhalen) (www.bagbooks.com)
- In Nederland: o.a. Voorlezen-plus® (www.voorlezen-plus.nl)

Ontstaan van Zintuigenverhalen (3)

Aangepast t.a.v MSST:

- Toevoegen map met communicatievorm op maat (foto, picto, pcs)
- Nadruk op interactie
- Nadruk op communicatie in woordgebruik en onderwerpkeuze
- Ook gestandaardiseerde verhalen

Aangepast t.a.v. 'gewoon' interactief voorlezen:

- Boek op maat gemaakt voor persoon/doelgroep
- Inzet van Ondersteunde communicatievormen
- Toevoegen van zintuiglijke prikkels

Ontstaan van Zintuigenverhalen (4)

Eerst:

Ervaringen opgedaan in diverse settings (ambulante en residentiële zorg, onderwijs)

Daarna (2015/2016):

- Project: Voorbeeldverhalen beschikbaar voor ouders en professionals (iBook, downloads)
- Resultaten effectmeting.

Nu:

- Methodiek binnen zorg en onderwijs
- Ook andere doelgroepen

Wat zijn Zintuigenverhalen? (5)

Wat zijn Zintuigenverhalen?

Wat zijn Zintuigenverhalen? (6)

Herkenbaar onderwerp

Voorkeur voor verhaal op maat!!

Standaardverhalen zijn voor de kennismaking

Als verhaal uitgewerkt in:

(algemene richtlijn)

- 6-8 pagina's, 1 à 2 regels per pagina
- Korte regels!
- 1 voorwerp/stimulus per pagina
- 1 (zintuiglijke) actie per pagina
- Standaard wijze van aanbieden

Voorbeeld zintuigenverhaal

Voorlezen van Zintuigenverhaal

- Meestal aan tafel
- Keuze van verhaal
- Keuze van communicatievormen

- Individueel of samen?
- Voorspelbaar aanbieden
- Herhalen, herhalen, herhalen

Opdracht

Bespreek in tweetallen:

1. Ken je personen bij wie het verhaal ingezet zou kunnen worden?
2. Wat zou het voorlezen van het zintuigenverhaal bij die persoon/personen als doel kunnen hebben?
3. Zou je kiezen voor een standaard-verhaal of een verhaal op maat?
4. Wat zou een indicatie of contra-indicatie kunnen zijn?

Vragen?

Effectstudie Zintuigenverhalen (1)

Onderzoek Kentalis / Radboud-universiteit

Nina Wolters-Leermakers, Evelien van Wingerden, Rita Gerkema-Nijhof, Martine van Gennip, Yvonne van der Heijden, Fatima van Toorn, Hans van Balkom, 2016)

6 kinderen (Zoetermeer en Amsterdam)

Bijv. meisje, 7 jaar, hersenbeschadiging, doof (CI), praat niet, NGT, ontwikkelingsleeftijd 3 jaar.

2 verhalen (Lynn gaat naar buiten & Jip bakt koekjes)

2x per week, NGT/NmG, zelfde ruimte

Effectstudie Zintuigenverhalen (2)

6 cases, multiple baseline design

→ Kinderen met zichzelf vergelijken

Fase 1

Baseline – zonder toegevoegde prikkels

3 tot 7 keer voorlezen

Fase 2

Interventie - zintuigenverhaal

10x voorlezen

Focus op: communicatieve uitingen en betrokkenheid

Effectstudie Zintuigenverhalen (3)

- Alle voorleessessies zijn opgenomen
- Analisten getraind
- Random volgorde geanalyseerd
- Betrouwbaarheid analyses
Coderen de analisten de video's op dezelfde manier?
ICC = voldoende tot excellent

Effectstudie Zintuigenverhalen (4)

Geanalyseerd:

- Rol (imitatie, initiatief, respons)
- Vorm (gebaar, woord/klank, handeling, mimiek)
- Complexiteit (enkele uiting of meerdere vormen tegelijk)
- Betrokkenheid

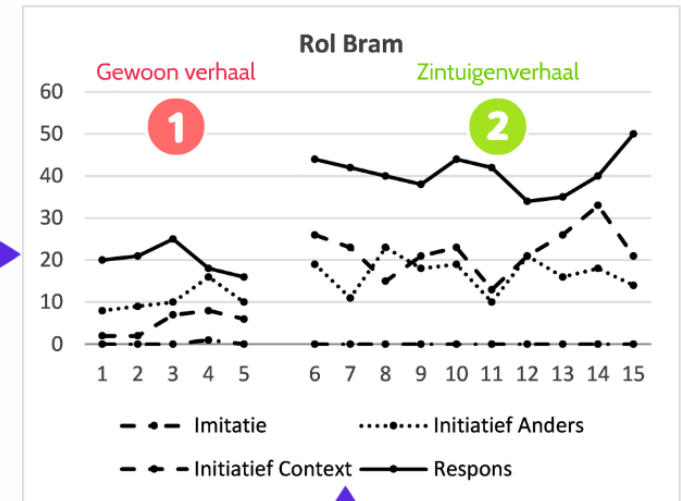
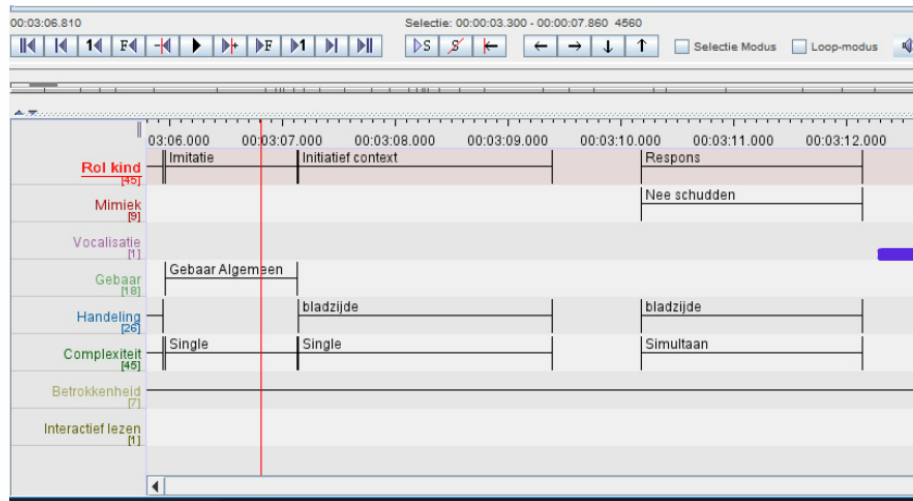
Alle uitingen geteld en in grafieken weergegeven.

NAP-analyse →
variatie tijdens de baseline en
tijdens de onderzoeksfase

Effectstudie Zintuigenverhalen (5)

Analyses van de communicatieve uitingen

Analyses: categoriseren en optellen van communicatieve uitingen

NAP-analyse en visuele analyse
(Parker & Vannest, 2009; Parker, Vannest & Davis, 2011)

Effectstudie Zintuigenverhalen (6)

Tijdens Zintuigenverhalen (i.t.t. voorlezen van boek zonder zintuiglijke prikkels)

- Grotere betrokkenheid van de kinderen
- Bijna alle kinderen actiever:
  - Reageren vaker direct op wat voorlezer doet, bijvoorbeeld met glimlach of met handeling.
  - Enkele kinderen nemen zelf meer initiatieven.
  - Enkele kinderen laten meer klanken horen.
- Meer enkelvoudige uitingen, sommigen meer complexe uitingen
- Kinderen gericht op de voorwerpen (bekijken, pakken, spelen)

En de voorlezers zijn enthousiast 😊

Effectstudie Zintuigenverhalen (7)

"Met materialen vond ik het veel leuker dan zonder, omdat de leerlingen meer reageren en benoemen. Dan zie ik meer ontwikkeling van een kind."

"Ik werd er enthousiast van toen X ineens meer liet zien qua communicatie [...]. Er is veel meer contact. Zoiets had ik eerder nooit meegemaakt bij haar! Bij Zintuigenverhalen reageerde ze en keer er echt aandachtig naar! Ze maakte spontaan gebaren die bij het verhaal horen!"

"De leerlingen hebben toch veel baat bij de zintuiglijke prikkels! Want zonder is veel te abstract."

"De kinderen keken teleurgesteld toen de Zintuigenverhalen afgelopen waren!"

Toepassing van Zintuigenverhalen

- **Interactie + plezier**
- **Zintuiglijke ervaringen (en: sensorische prikkelverwerking)**
- **Bijzondere gebeurtenissen**
- **Diagnostisch inzetten**
- **Communicatievaardigheden ontwikkelen:**
  - Aanleren van nieuwe concepten (begrip)
  - Aanleren van gebaar “in een context” (begrip)
  - Leren herkennen van vaste routine (begrip)
  - Uitnodigen tot actieve communicatie (productie)
door: vragen om herhaling van prikkel, imitatie,
afmaken van een zin, doorpraten over een zin

Voorbeeld Zintuigenverhaal: Slapen gaan

Vragen?

Meer informatie:

R.Nijhof@Kentalis.nl

www.kentalis.nl

Zintuigenverhalen: www.kentalisshop.nl

Vind 'zintuigenverhalen' ook op Youtube.com en
in de Apple iBooks-store

Bronnen

Over communicatie en voorlezen:

- Balkom, H. van, (red.), 2012. *Communicatie op eigen wijze – theorie en praktijk in de zorg, het onderwijs en de ondersteuning voor mensen met een auditief- communicatieve en verstandelijke beperking*. Uitgeverij Acco.
- DesJardin, J.L., Doll, E.R., Stika, C.J., Eisenberg, L.S., Johnson, K.J., Hammes Ganguly, D., Colson, B.G., & Henning, S.C. (2014). Parental support for language development during joint book reading for young children with hearing loss. *Communication Disorders Quarterly*, 35(3), 167-181.
- Haven, K. (2007). *Story proof: The science behind the startling power of story*. Greenwood Publishing Group.
- Liboiron, N., & Soto, G. (2006). Shared storybook reading with a student who uses alternative and augmentative communication: a description of scaffolding practices. *Child Language Teaching and Therapy*, 22(1), 69-95.
- Mol, S.E., Bus, A.G., de Jong, M.T., & Smeets, D.J.H. (2008). Added value of dialogic parent-child book readings: A meta-analysis. *Early Education and Development* 19(1), 17-26.
- Oskam, E., & Scheres, W. (2005). *Totale Communicatie*. Maarssen: Elsevier Gezondheidszorg.

Bronnen

Over Multi-Sensory Storytelling Technique:

Brug, A. ten (2015). *A good read. A study into the use and effects of multi-sensory storytelling; a storytelling method for persons with profound intellectual and multiple disabilities.*

Dissertatie Rijksuniversiteit Groningen.

Brug, A. ten, Putten, A. van der, & Vlaskamp, C. (2011). Een goed verhaal. De methode Multi-sensory storytelling. *Markant*, 5, 8-12.

Boer, N., & Wikkerman, C. (2015). Voorlezen-plus® prikkelt de zintuigen met persoonlijke boeken. Stichting Voorlezen-plus®, Leiden/Amsterdam.

Fornefeld, B. (Eds.), (2015). *Mehrs-, innliches Geschichtenerzählen – eine Idee setzt sich durch.* LIT-verlag, Münster.

Fuller, C. (2013). Multi-sensory stories in story-packs. In: *Using storytelling to support children and adults with special needs.* N. Grove (Eds.). Routledge, New York.

Grove, N. (Eds), (2013). *Using storytelling to support children and adults with special needs. Transforming lives through telling tales.* Routledge, New York.

Multiplus (2008). *Handleiding: Multi-sensory storytelling. Verhalen voor mensen met ernstige meervoudige beperkingen.* Retrieved from: <http://www.multiplus.be/informatiedocs/handleiding%20MSST.pdf>

PAMIS (2002). Real lives: real stories. Developing literacy skills through multi-sensory story-telling in children and young people with profound and multiple learning disabilities. PAMIS, University of Dundee, Dundee.

Preece, D., & Zhao, Y. (2015). Multi-sensory storytelling: a tool for teaching or an intervention technique? *British Journal of Special Education*, 42, 429-443.

Young, H., Fenwick, M., Lambe, L., & Hogg, J. (2011). Multi-sensory storytelling as an aid to assisting people with profound intellectual disabilities to cope with sensitive issues: A multiple research methods analysis of engagement and outcomes. *European Journal of Special Needs Education*, 26(2), 127-142.